

In Bat Jam, een badplaats bij Tel Aviv, woont de wat saaie belastingadviseur Albert Danon. Zijn vrouw Nadia is pas overleden aan kanker en hun enige zoon Rico is op reis in het Verre Oosten, op zoek naar zichzelf en naar zijn gestorven moeder, door wie hij zich verlaten en verraden voelt. In korte hoofdstukken roept Amos Oz een wereld op waarin levenden en doden, romanpersonages en bestaande mensen met elkaar optrekken, alsof ze allemaal uit dezelfde bron komen en naar dezelfde zee stromen.

In *Dezelfde zee* schrijft Amos Oz voor het eerst expliciet over de zelfmoord van zijn moeder. Het verhaal waarin de onderwerpen liefde, dood en verlatenheid een essentiële rol spelen, kan gezien worden als een metafoor van zijn eigen leven. *Dezelfde zee* is subtiel en gevoelig, en van een poëtische schoonheid.

Amos Oz
Dezelfde zee

Vertaald door Hilde Pach

2014
DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Kat

Niet ver van de zee, in de Amiriemstraat
woont meneer Albert Danon, alleen. Hij houdt van olijven
en zoute kaas. Een zachtaardige man, belastingadviseur, onlangs,
op een ochtend, overleed zijn vrouw Nadia aan eileiderkanker. Ze liet
jurken na, een make-uptafel, kledjjes geborduurd
met dunne zijde. De enige zoon, Enrico David,
is op reis, beklimt een rotswand in Tibet.

In Bat Jam is de zomerochtend warm en vochtig,
maar daar in de bergen valt de avond. Een lage
mist kruipt in de spleten. Een snijdende wind
jammert alsof hij leeft en het dovende licht
lijkt steeds meer op een nare droom.

Het pad splitst zich hier in twee takken,
de ene steil, de andere minder.
Op de kaart duidt niets op de tweesprong,
en de avond die valt en de wind die schiet met
scherpe hagel, dwingen Rico te kiezen, op zijn gevoel,
tussen het korte en het gemakkelijke pad.

Hoe dan ook, meneer Danon staat straks op
en zet de computer uit. Hij gaat
bij de hoek van het raam staan. Op de binnenplaats
zit een kat op een hek. Heeft een hagedis gezien. Laat niet af.

Vogel

Nadia Danon. Kort voor haar dood maakte een vogel
op een tak haar wakker.
's Ochtends om vier uur voor het licht werd zei
de vogel narimi narimi.

Wat zal ik zijn als ik sterf? Een klank of een geur
of niet. Ik ben begonnen aan een kleedje.
Misschien krijg ik het nog af. Dokter Pinto
is optimistisch: het beeld is stabiel. Misschien is de linker
iets minder goed. De rechter is schoon. Duidelijke
foto's. Kijkt u zelf maar: je ziet geen uitzaaiingen.

's Ochtends om vier uur, voor het licht wordt, begint Nadia Danon
terug te denken. Schapenkaas. Een glas wijn.
Een tros druiven. De geur van een lome avond in de heuvels op Kreta,
de smaak van koud water, geruis van een pijnboom, de schaduw
van de bergen valt over de hele vlakte, narimi
narimi zong daar een vogel. Ik ga borduren.
Als het ochtend wordt, heb ik het af.

Gegevens

Rico David zat altijd te lezen. De toestand in de wereld baarde hem zorgen. Op een plank lagen nog zijn stapels boeken, brochures, kranten, publicaties over onrecht van allerlei aard: black studies, women's studies, homo's en lesbo's, child abuse, drugs, racisme, rain forests, het gat in de ozonlaag, en ook het onrecht in het Midden-Oosten. Altijd las hij. Hij las alles. Ging demonstreren voor links met zijn vriendin Dita Inbar. Vertrok zonder een woord. Vergat te bellen. Kwam laat thuis. Speelde gitaar.

Je moeder vraagt je, smeekte zijn vader. Ze maakt het niet zo best en jij maakt het nog erger. Rico zei: Oké, hou op. Hoe is het toch mogelijk, zo'n botheid: Vergeet het licht. Doet de deur niet dicht. Vergeet tot drie uur 's nachts thuis te komen.

Dita zei: Meneer Danon, probeer hem een beetje te begrijpen. Hij heeft ook pijn. En u bezorgt hem schuldgevoelens, ze is toch niet door hem overleden? Hij mag zijn eigen leven leiden. Wat had u gewild? Dat hij haar hand had vastgehouden? Het leven gaat door. Iedereen blijft hoe dan ook alleen. Ik ben ook niet blij met die reis naar Tibet, maar ja, hij heeft het recht op zoek te gaan naar zichzelf. Juist nu hij zijn moeder heeft verloren. Hij komt terug, meneer Danon, maar blijf niet wachten. Ga liever werken, sporten, maakt niet uit. Ik kom wel een keertje langs.

Sindsdien gaat hij soms naar de tuin. Snoeit rozen, bindt lathyrus op. Snuift uit de verte de geur van de zee op, zout, wier, vochtige, warme damp. Zal hij haar soms morgen bellen? Maar Rico heeft geen gegevens achtergelaten en in het telefoonboek staan een heleboel Inbars.

Daarna in Tibet

In een bus van Dan, hij was nog klein, op een zomermorgen met zijn moeder van Bat Jam naar Jaffa, voor een halfdaags bezoek aan tante Klara. De avond daarvoor wilde hij niet slapen: bang dat 's nachts de wekker bleef stilstaan en we niet wakker werden. En als het ging regenen. En als we te laat kwamen.

Tussen Bat Jam en Jaffa was een ezelkar omgeslagen. Opeengebarsten watermeloenen op het asfalt, een bloedbad. Daarna was de dikke bestuurder beledigd en schold een andere dikzak uit, met plakhaar. Een oude dame zat tegenover zijn moeder te gapen. Ze had een grafmond, leeg en diep. Bij de halte zat een man met een stropdas. Een wit overhemd, op zijn knieën een jasje. Hij wilde niet opstaan. Liet hem voorbijgaan. Wachtte misschien op een andere bus. Toen zagen ze een overreden kat. Zijn moeder drukte zijn hoofd tegen haar buik: niet kijken, straks gil je weer in je slaap. Daarna een kaalgeschoren meisje: luizen? Haar benen gekruist, bijna onderbroek. En een onvoltooid gebouw en bergen zand. Een Arabisch café. Krukjes. Rook, bitter en dicht. Twee gebogen mannen.

Ruïne. Kerk. Vijgenboom. Klok.
Toren. Dakpannen. Tralies. Citroenboom.
Lucht van gebakken vis. En tussen twee muren
zee met een zeil dat zelfstandig schommelt.

Daarna boomgaard, klooster, palmen
of dadelbomen, en bouwvallige huizen, als je deze weg
vervolgt, kom je ooit uit
in Tel Aviv-Zuid. En dan de Jarkon.
Dan citrusboomgaarden. Dorpen. Daarna

de bergen. Daarna is er al
nacht. De bergketens van Galilea. Syrië, Rusland.
Of Lapland. Toendra. Sneeuw.

Daarna, in Tibet, valt hij in slaap, maar nee,
hij denkt terug aan zijn moeder. Als we niet wakker worden,
zijn we verloren. Komen we te laat. In de sneeuw in de tent in de slaapzak
tast hij rond om zijn hoofd tegen haar buik te drukken.

Berekeningen

In de Amiriamstraat is meneer Danon nog wakker.
Twee uur 's nachts. Op het scherm van de computer
niet kloppende rekeningen van een of andere
corporatie. Vergissing
of bedrog? Hij zoekt. Vindt niet. Op een geborduurd kleedje
tikt de metalen klok. Kleedt zich aan. Gaat naar buiten. Al zes uur in Tibet.
Een geur van regen zonder regen in een straat in Bat Jam.
Leeg. Stil. Flats. Vergissing
of bedrog. Morgen zoeken we het uit.

Mug

Dita ging naar bed met een goede vriend van Rico, Gigi Ben Gal. Het ergerde haar dat hij neuken gemeenschap noemde. Het wekte haar weerzin dat hij vroeg hoeveel ze had genoten op een schaal van nul tot honderd. Over alles had hij een mening. Hij begon te bazelen dat een vrouwelijk orgasme minder lichamenlijk was en meer emotioneel. Toen ontdekte hij op haar schouder een dikke mug. Drukte hem plat, veegde hem weg, ritselde met de krant, en viel op zijn rug in slaap. Zijn armen wijd in de vorm van een kruis. Hij liet geen plaats voor haar over. Ook zijn penis verschrompelde en sliep in met een mug erop: bloedwraak.

Ze nam een douche. Kamde haar haar. Pakte een zwart t-shirt dat Rico had vergeten bij haar in de la. Minder. Of meer. Lichamenlijk. Emotioneel. Sensueel. Veel te veel. Menstrueel. Seksueel. Meninge, dag en nacht. Dat niet. Dat wel. Wat is platgedrukt valt niet te herstellen. Moet zien hoe het gaat met de oude man.

Hard

Hij opent zijn ogen zodra het licht wordt. De berghelling lijkt op een vrouw, sterk en kalm, die na een liefdesnacht ligt te slapen op haar zij. Een zachte, zelfvoldane wind doet zijn tentdoek ademen. Het bolt op, het trilt, als een warme buik. Het rijst en daalt.

Met de punt van zijn tong raakt hij nu de holte in de palm van zijn linkerhand, het allerbinnenste. Dat geeft hem het gevoel dat hij een harde zachte tepel aanraakt.

Alleen

Een pijl, gevangen in een gespannen boog: hij denkt terug aan de contouren van de helling van haar dij. Raadt hoe haar heupen naar hem toe bewegen. Bedwingt zich. Schiet uit zijn slaapzak. Zuigt zijn longen vol sneeuwlucht. Een bleke nevel, melkachtig-doorschijnend, optrekkend, een dun gewaad op de glooiing van de berg.

Voorstel

In de Boestrosstraat in Jaffa woont een Griek die kaarten legt. Een soort waarzegger. Hij roept ook doden op, beweert men. Niet met een glas en letters maar in het echt. Zij het maar even, en in vaag licht, en je kunt hen niet spreken of aanraken. Daarna wint de dood het weer.

Accountant Bettine Karmel vertelde het hem. Ze is adjunct-directeur bij de vermogensbelasting. Als ze even tijd heeft, is Albert welkom bij haar voor een glas kruidenthee en een praatje, over de kinderen, het leven, de toestand. Hij is sinds de zomer weduwnaar, zij al twintig jaar weduwe. Zij is zestig en hij eveneens. Sinds de dood van zijn vrouw denkt hij niet aan vrouwen. Maar elk gesprek geeft beiden een gevoel van rust. Albert, zegt ze, kom op, ga eens naar hem toe. Mij heeft het geholpen. Het is natuurlijk maar illusie, maar heel even kwam Avram terug. Het is vierhonderd sjekel en zonder garantie. Als er niets gebeurt, ben je het geld kwijt. Mensen betalen nog wel meer voor ervaringen die hen veel minder diep raken. Zonder illusies is de leus van deze tijd, als je het mij vraagt gewoon een cliché: al wordt een mens honderd jaar, hij blijft op zoek naar doden van toen.

Nadia oogt

Een foto in een lijstje op het buffet: haar kastanjebruine haar opgestoken. Haar ogen zijn een beetje te rond, misschien daardoor drukt het gezicht verbazing uit of twijfel, alsof het vraagt: wat, echt waar? Op de foto zie je het niet, maar Albert weet nog wat het opgestoken haar deed met haar: als je wilde, zag je in haar nek een zacht doorzichtig geurig dons.

Op de ingelijste foto in de slaapkamer oogt Nadia praktisch. Anders. Fijne oorbellen. Een zweem van een verlegen glimlach die zowel belooft als vraagt om uitstel: niet nu. Straks alles wat je wilt.

Rico oogt

Goedhartigheid, verbittering, geringschatting en lijdzaamheid
leest meneer Danon op het gezicht van zijn zoon op de foto. Alsof het
twee gezichten zijn: de blik en het voorhoofd
open, helder, de lippen juist een verbitterde streep,
cynisch bijna. Het uniform op de foto verdoezelt de
afhangende schouders, verbreedt de jongen tot een hardvochtig man.
Al een paar jaar valt er nauwelijks met hem te praten: Hoe is het?
Gewoon. Hoe gaat het? Niet slecht. Heb je gegeten? Gedronken? Lust
je een stuk kip? Hou toch eens op, papa. Laat me met rust.
En hoe denk je over de vredesbesprekingen? Mompelt iets slims, al
bij de deur, bye. En werk niet te hard.
Toch is er een soort genegenheid, niet in de woorden en niet op de foto,
maar ertussen en ernaast. Zijn hand op mijn arm: de aanraking
is kalm, dichtbij en toch niet. In Tibet is het nu
al bijna tien over half drie. In plaats van verder te speuren
naar wat niet op de foto staat, ga ik brood roosteren, theedrinken
en aan het werk. Die foto heeft ongelijk.

Aan de andere kant

Er kwam een kaart, met een groene postzegel: dag papa, het is mooi hier, hoog en zuiver, de sneeuw doet denken aan Bulgaarse verhalen die mama vertelde toen ik klein was, over dorpen met een bron, bossen, kabouters (ook al zijn hier bijna geen bomen, op deze hoogte groeien alleen struiken, en ook die meer uit hevige koppigheid). Ik heb het hier best, een trui en alles, en er zijn een paar oppassende Nederlanders bij me. Trouwens, de ijle lucht verandert hier elk geluid volkomen. Zelfs de ijselijkste schreeuw verbreekt de stilte niet maar, hoe zal ik het zeggen, voegt zich erbij. En jij, werk je niet door tot diep in de nacht. P.S. Aan de andere kant van deze kaart zie je een verwoest dorp. Duizend jaar geleden was hier een geïsoleerde cultuur, nu volkomen verdwenen. Niemand weet wat er is gebeurd.

Plotseling

De dag daarna kwam Dita langs, tegen de avond. Luchtig, hijgend, onaangekondigd belde ze aan, wachtte vergeefs, hij is niet thuis, juist nu. Toen ze het opgaf en wegliep, kwam hij net de trap op met een boodschappenmand. Ze greep het handvat en zo, verlegen, haar hand op de zijne, stonden ze stil op de trap. Eerst schrok hij een beetje toen ze de mand wilde overnemen: even had hij haar echt niet herkend, met haar kortgeknipte haar, met een brutale rok die er nauwelijks was. Ik ben gekomen omdat ik vanochtend een kaart heb gekregen. Hij liet haar in de huiskamer. Vertelde meteen dat hij ook een kaart uit Tibet had gekregen. Ze liet de hare zien. Hij liet de zijne zien. Ze vergeleken. Toen liep ze achter hem aan, de keuken in. Ze hielp hem met uitpakken, in de koelkast zetten. Meneer Danon zette water op. Totdat het kookte zaten ze tegenover elkaar aan tafel. Knieën over elkaar, in de oranje rok, schijnbaar steeds naakter. Maar nog klein. Een meisje nog maar. Hij wendde snel zijn blik af. Hij overwoog hoe hij zou vragen of Rico en zij, nog steeds of niet meer. Hij formuleerde het subtiel, omzeilend. Dita lachte: ik ben niet van hem, en ben het nooit geweest, en hij is niet van mij, en hoe dan ook, begrijpt u, dat zijn maar etiketten. Ieder voor zich. Ik heb een afkeer van alles wat vastligt. Je kunt het beter op zijn beloop laten. Het nare is dat dat eigenlijk ook een vastgeroeste mening is. Wie vastlegt raakt verstrikt. Kijk, het water kookt al. Blijf zitten, Albert, wil je mij laten inschenken? Thee? Of koffie?

Ze staat op, gaat zitten, ziet dat hij bloost. Dat vindt ze leuk. Ze slaat haar knieën over elkaar, trekt haar rok recht. Maar alleen zo ongeveer. En trouwens, ik wil graag jouw advies. Ik heb een script geschreven, er komt een productie van, en nu moet ik iets ondertekenen. Word niet boos dat ik de kans grijp om het zomaar te vragen. Je hoeft het niet te doen. Het

hoefde niet, maar hij werd juist geestdriftig: begon het haar omstandig uit te leggen, niet zoals aan een klant, meer als aan een dochter. En midden in zijn uitleg beet zijn nietige lichaam plotseling in de teugel.

Olijven

Want soms brengt de smaak van deze lang bewaarde, sterke olijven,
ingelegd met teentjes knoflook en olie met zout en
citroen, pepertjes en laurierblad,
je een vlaag terug van een lang vervlogen tijdperk: de steenravijnen,
een kudde, schaduw en het geluid van een fluit,
de klank van de adem van oeroude dagen in een wijnzak. De kou
van een grot, een verborgen hut in een wijngaard,
een nachthut in een komkommerveld, een gerstebrood en bronwater.
Daar kom jij vandaan. Je hebt je vergist. Hier is ballingschap.
Als jouw dood komt, zal hij een wetende hand op je schouder leggen,
kom, nu gaan we naar huis.

Zee

Er is een dorp in het dal. Twintig lage hutjes. Het licht van de bergen is scherp en geconcentreerd. Bij de bocht van de beek liggen de zes bergbeklimmers, de meeste uit Nederland, languit op een zeil, ze spelen kaart. Paul speelt een beetje vals, en Rico, die verloren heeft, zondert zich af om te rusten, met jack en sjaal, ademt traag de prikkelende hoogtelucht in. Kijkt: scherpe, sikkelvormige toppen. Twee veerwolken. Een maan, overbodig op het middaguur. En als je zou struikelen, de afgrond ruikt naar baarmoeder. Zijn knie doet een beetje pijn en de zee trekt.

Vingers

Stavros Evangelides, een Griek van een jaar of tachtig in een gekreukeld bruin pak, een beetje gevlekt op de linkerpijp boven de knie, op zijn kale bruine schedel een ruitpatroon van ouderdoms- en moedervlekken, dunne grijze stoppels, een grove neus, maar zijn tanden zijn jong en mooi, en zijn grote ogen staan blij: onschuldige ogen. Alsof ze alleen maar het goede zien.

Zijn kamer is haveloos. De gordijnen zijn behoorlijk verschoten. Een krom houten luik is van binnen met een grendel gesloten. En er hangt een bedompt mengsel van bruine geuren, waarover zwaar de geur van wierook ligt. De wanden zijn bedekt met schilderijen van heiligen in Balkanstijl, en er is een brandend lampje en een kinderlijke gekruisigde: alsof de kruisiging vervroegd is, waardoor het wonder van de vissen, het wonder van het brood, het wonder van Lazarus pas na de opstanding zijn geschied. Meneer Evangelides is een traag man. Hij laat zijn gast plaatsnemen en loopt tweemaal in en uit, de tweede keer brengt hij een glas lauwwater mee. Allereerst incasseert hij zijn honorarium à contant, telt ernstig het geld, vraagt beleefd wie meneer eigenlijk naar hem toe heeft gestuurd. Hij spreekt eenvoudig maar correct Hebreeuws met een licht Arabisch accent. Zijn mooie tanden, zijn die echt? Je kunt er zo snel niet achter komen. Daarna stelt hij de gast wat algemene vragen, over het leven, de gezondheid en dergelijke. Informeert naar familie en het land van herkomst. Volgens hem behoort de Balkan zowel tot het Westen als tot het Oosten. De antwoorden van zijn gast noteert hij gedetailleerd in een opschrijfboekje. Informeert ook naar de doden, wie en hoe en wanneer. En welke overledene brengt u vanavond bij mij? Hij peinst. Verwerkt. Bestudeert een tijdlang zijn vingers alsof hij bij zichzelf nagaat of ze er allemaal zijn en op hun plaats zitten. Legt beleefd uit dat hij geen resultaat kan garanderen. Man en vrouw, meneer weet dat natuurlijk wel, dat is een geheim verbond: één dag komen ze tot elkaar,

twee dagen keren ze elkaar de rug toe. Nu ga ik meneer verzoeken gewoon adem te halen. Handen open. Hart zuiver. Zo. Nu kunnen we beginnen. De gast sluit zijn ogen om zich te herinneren. Narimi narimi zei haar een vogel. Dan doet hij ze open. De kamer is leeg. Het licht is bruingrijs. Even meende hij tussen de plooien van het gordijn een borduurpatroon te zien.

Na enige tijd kwam meneer Evangelides de kamer weer in. Vermeed tactvol te vragen hoe het was geweest. Bracht nog een glas water, dat ditmaal koud en vers was, een verzoenend en aangenaam licht straalde uit de glimlach van zijn ogen tussen de bruine rimpels, de glimlach van een pienter kind dat sneeuwwitte tanden ontbloot. Met zachte passen begeleidde hij zijn gast naar de deur. De volgende dag, bij een glas kruidenthee op kantoor, zei Bettine tegen hem: Albert, trek het je niet aan, hoe dan ook valt het voor bijna iedereen tegen. Zo is het nu eenmaal. Hij antwoordde haar niet meteen. Een tijdlang bestudeerde hij grondig zijn vingers. Toen ik bij hem vandaan ging, zei hij, zag ik, zomaar midden op straat, iemand die wat op haar leek. Van achteren.

Je hoort

Bettine zit na middernacht alleen thuis in een stoel en leest een roman over eenzaamheid en onrecht. Iemand, een bijfiguur, sterft daar na een verkeerde diagnose. Ze legt het boek op haar knieën, omgekeerd maar open, en denkt aan Albert: waarom heb ik hem naar de Griek gestuurd? Ik heb hem nodeloos verdriet gedaan. Anderzijds, we hebben niets te verliezen. Hij leeft nu alleen met zichzelf en ik ben ook alleen. In de verte hoor je de zee.